

K İ R K İ K İ N C İ K O N F E R A N S

Köy Kalkınmasının Esasları

Prof. Dr. Mümtaz TURHAN

Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden

Köyün kalkındırılmasına geçmeden evvel umumiyetle kalkınmadan ne anlaşılması lâzımgeldiği noktası üzerinde durmak istiyorum. Eğer muayyen bir sosyal — psikolojik vasat içinde derhal tatmin edilemeyecek bazı ihtiyaçlar belirir ve bunlara bağlı problemler ortaya çıkarsa bunların hallinin sembolü olmak üzere bazı sloganlar ortaya çıkar. İşte kalkınma tabiri de Harbison'un belirttiği gibi bu nevi sosyal sloganlardan birisidir. İlim adamları bu nevi sloganların arkasına körü körüne kapılıp geçemez. Bunlara müşahhas bazı muhtevalar kazandırmak, ona göre de tedbirler düşünmek mecburiyetindedirler. Onun için evvelâ kalkınmayı tarif etmekle işe başlamak icab ediyor.

I. — KALKINMA NEDİR?

Bir çok memleketlerde kalkınma sanayileşme mânâsına gelmektedir. Bazılarında ise iktisadî ve siyasî bakımdan istiklâl kazanmak diye tarif edilmektedir. Diğer bazı memleketlerde ise kalkınma, terbiye ve tahsil görme fırsatına kavuşmak, muazzam barajlar, binalar, elektrik santralleri yapmak, demir-çelik tesisleri, hattâ daha mütevazı olarak televizyon tesisatı kurmak mânâsına geliyor. Kalkınma aynı zamanda köyden şehire akın etme mânâsına da gelebilir.

Muhtelif ilim mensuplarının da kalkınmaya verdikleri mânalar birbirlerinden farklıdır: Meselâ sosyologlarla, siyasî ilimler mensupları kalkınmayı modernleşme prosesi olarak kabul eder ve dikkatleri bilhassa sosyal ve politik müesseselerin değişmesi üzerinde toplarlar, teksif ederler.

İktisatçılarsa gerek siyasi, gerek sosyal değişme mânasına gelen modernleşme gibi kalkınmayı da iktisadî bakımdan gelişme mânasına alıp esas itibariyle tasarruflar yani sermaye biriktirilmesiyle, yatırımlarla, milli gelir, verimlilik, prodüktivite, ödeme muvazenesi gibi meselelerle uğraşır. Fakat artık bir çok iktisatçılar da, kalkınmanın sadece bir iktisadî gelişmeden ibaret olamayacağını, hattâ ilmi ve kültürel temellerden mahrum bir iktisadî gelişmenin mümkün olmayacağını anlamış bulunuyorlar. Zira kalkınma halinde olan memleketlerde iktisadî gelişme yanında insanlar, içtimâî bir mevkie sahip olma, itibar kazaama, tanınma, takdir edilme gibi bazı içtimâî ve manevî kıymetlere de sahip olmak istiyorlar.

O halde kalkınmanın bu çeşitli mânaları karşısında biz kendinize en uygun düşecek bir kalkınmayı nasıl tarif edebiliriz. Daha doğrusu kalkınmadan ne anlamalıyız. Bu öyle bir anlayış olmalı ki, hem bir taraftan meselelerinizi, ihtiyaçlarınızı oldukça müşahhas bir şekilde izaha muktedir olsun, hem de bir nevi çalışma programı teşkil etmek üzere faaliyetlerimize rehberlik edebilsin.

Başka bir nevi arzu ve düşünce ile ben de Rostow gibi kalkınmayı, geniş mânuâda bir proje olarak kabul ediyor, bunun geri kalmış memleketler için tradisyonel bir cemiyet şeklinden modern bir cemiyet haline geçiş diye kabul ediyorum. Yani ananevî bir cemiyetin modern bir cemiyet haline gelmesi şeklinde görüyorum.

O halde gelenekçi ananevî veya tradisyonel bir cemiyet ne demektir? Sizin bir iktisatçı olduğunuzu düşünerek evvelâ iktisadî bakımdan gelenekçi bir cemiyetin hususiyetlerini belirtmek istiyorum. Sonra da bunun sosyal-psikolojik bakımdan faaliyetlerini kıymetlendirip buradan modern bir cemiyet haline gelmenin imkânlarını araştırmak niyetindeyim.

II. — ANANEVÎ, TRADİSYONEL CEMİYET

Geri kalmış veya ananevî (tradisyonel) bir cemiyetin istihsal imkânları mahduttur. Ananevî cemiyet moderu ilmin geçirdiği inkılâp öncesi bilgi ve tekniğe dayanır. Vakıalar ve realitenin kendisinden ziyade otoritelerin bunlar hakkında söyledikleri muteberdir. Ananevî cemiyet nisbeten statiktir. Tradisyonel bir cemiyette de şüphesiz değişmeler olur, istihsal artabilir ve teknik bazı yenilikler meydana gelebilir. Meselâ sulama kanallarının açılması, daha verimli bir hububat cinsinin memlekete sokulması ve yayılması vesaire gibi. Fakat bütün bunlara rağmen ananevî

cemiyette istihsalî tahdit eden bir sınırdır. Bu sınırlama modern ilim ve teknikten faydalanamamanın bir neticesidir.

Bundan başka ananevî cemiyette değişiklikler sık sık meydana gelir ve sonsuzdur. Cemiyette istikrar yoktur. Ticaret hayatında büyük bir artış ve çıkış vardır. Bina sebep merkezî idarenin ya mevcut veya tesirli olmamasıdır. Bunun neticesinde de siyasî, içtimâî karışıklıkların baş göstermesi, asayişin bozulmasıdır. Nüfusun azalıp çoğalması sadece istihsale bağlı kalmayıp harplere, bulaşıcı hastalıklara, tabii âfetlere ve saireye de bağlıdır. Bu itibarla imalât ve istihsalde arada sırada bir artma olsa bile ziraatte olduğu gibi modern ilim ve teknikten faydalanılmadığı için bu artış mahduttur.

Umumiyet itibariyle gelenekçi cemiyetler, istihsalin mahdut olması dolayısıyla kaynaklarının ve imkânlarının büyük bir kısmını ziraate tahsis etmişlerdir. Sosyal yapıları da ona göre düzenlenmiştir. Aile, boy ve soy münasebetleri ehemmiyet kazanır. Binaenaleyh sosyal yapıları ve faaliyet tarzları onları kaderciliğe, tevekküle sevk etmiştir. Hakikatte bir büyük babanın imkânlarıyla torunlarının imkânları arasında büyük bir fark yoktur. Bununla beraber hedefi servet ve mevki olan mücadeleler bu nevi cemiyetlerde de devam edip gider.

Rostowun ananevî bir cemiyet hakkındaki görüşünü aksettiren bu tasvir iktisadî bakımdan doğru olsa bile bu tip bir cemiyetin diğer hususiyetlerini billhassa modern bir cemiyetle aralarındaki mahiyet farkını belirtmemesi itibariyle eksiktir. Bu yüzden ananevî bir cemiyetin şuurlu bir şekilde kalkınma arzusunda bulunduğu takdirde ne yapması lâzımgeldiğini açıkça göstermemektedir. Onun için biz burada ananevî bir cemiyetle modern bir cemiyet arasındaki bütün ayrıkları belirten, ortaya çıkaran esas mahiyet farkı üzerinde durmak istiyoruz. Hakikatte bu mahiyet farkı, her iki cemiyet tipinin, nevinin bütün davranışlarında, içtimâî, iktisadî, ziraî ve sınaî faaliyetlerinde açıkça görülmektedir.

Tradisyonel cemiyette bütün bu çeşitli sahalara ait faaliyetler, ampirik dediğimiz, âmiyane bilgiye dayanır. Bunlar babadan oğula veya ustadan kalfaya, intikâl etmek üzere öğrenilir. Bu faaliyetlere temel teşkil eden bilginin öğrenileceği bir mektep yoktur. Bu faaliyetler geleneklere dayanarak nesilden nesile intikâl eder: Onun için bu tip cemiyetlere gelenekçi cemiyetler denir. Halbuki gelişmiş, modern cemiyetlerde bütün bu içtimâî, iktisadî, ziraî veya sınaî faaliyetlerin temelinde ilim vardır ve bunların yüksek kademelerinde meslek veya sanatlarını icra edenler

yüksek bir tahsilden geçmek zorundadırlar. Her iki cemiyetin, ananevî ve modern cemiyetlerin birbirinden ayrılmasına yarıyan bu çok mühim mahiyet farkını canlandırmak üzere bir kaç müşahhas misâl vermek faydalı olacaktır:

Ananevî bir cemiyette fevkalâde başarılar göstermiş, şaheserler vermiş bir mimar, bu sanatı hangi okul veya maarif müessesesinde öğrenmiştir? Hiç şüphesiz bu hususta hiç bir mektebin veya müessesenin hissesi yoktur. İlk veya orta dereceli bir mektebe gitmiş olsa bile orada öğrenmiş olduğu bilgilerle bu sanatı icra etmesine imkân yoktur. O, bu sanatı kendi yüksek kabiliyeti sayesinde kalfalarından, ustalarından öğrenmiştir. Bunların da kendilerinden öncekilerden öğrendikleri gibi. Aynı şekilde sabunculukta fevkalâde maharet gösteren, ziraatte iyi bir mahsul elde eden, muayyen bazı âletler, ufak tefek makineler veya cihazlar tamir veya imâl eden sanat erbabı da bu maharetlerini, bu marifetlerini hiç bir okul veya müesseseye borçlu değildirler. Bu misâlleri cemiyetin diğer faaliyet sahalarına teşmil etmek üzere istediğimiz kadar çoğaltabiliriz.

Buna mukabil gelişmiş, modern bir cemiyette aynı faaliyetlerde bulunan meslek sahiplerinin bu bilgi ve maharetleri edinebilmek için üniversite seviyesini de aşan uzun bir tahsili muvaffakiyetle bitirmeleri şarttır. Bu tahsilin her hangi bir merhalesinde duraklamak, üniversiteyi yarıda bırakmak veya şekli, sathî bir tarzda bitirmek modern bir cemiyetteki iktisadî, içtimaî veya sınaî faaliyetlerin yüksek bir seviyede verimli olarak icrası bakımından hiç bir şey ifade etmez. Onun için bir cemiyetin iktisaden kalkınması bakımından ilk tahsilin hiç bir değeri yoktur. İlk tahsil şu iki fonksiyonu itibariyle önemlidir: Bunlardan birisi üst kademelere talebe yetiştirmek, diğeri de yağınların millet haline gelmesine yardım etmektir ki tamamıyla içtimaî bir fonksiyondur. Fakat ilk tahsilin bu ikinci rolünü birincisine tercih ederek vakitsiz bir ilk tahsil seferberliğine girişmekle memleket iktisadî bakımdan kalkındırılmış olmaz. Bilâkis kalkınması geciktirilmiş olur.

III. — ANANEVÎ BİR CEMİYETTEN MODERN BİR CEMİYETE GEÇİŞİN TARZI VE ŞARTLARI

Avrupa, umumiyetle garp memleketleri, gelenekçi cemiyet nizamından modern, sanayileşmiş, ileri cemiyet nizamına tedrici bir şekilde 5-6 asır zarfında geçmişlerdir. Rostow'un da belirttiği gibi bu geçiş uzun sür-

müştür. Fakat onun belirtmediği unuttuğu pek mühim bir gelişme daha olmuştur. Sanayileşmede çok mühim bir rol oynayan orta sınıfın teşekkülüne paralel olmak üzere, belki ondan evvel bugünkü medeniyetin temelini teşkil eden, ilim müesseseleri kurulmuştur. Büyük çapta araştırmacılar, ilim ve teknik adamları yetişmiştir. Binaenaleyh iktisadî gelişme üzerinde birinci derecede tesir icra edecek olan her zümreden ve her sahada yetişenlerin teşkil ettiği bir kadro ile bir içtimai zemin vardır. Buna göre Avrupa memleketlerinde kalkınma hareketinin başlangıcını teşkil eden tarihlerde yetişmiş olan dünyaca meşhur ilim, teknik, fikir ve sanat adamlarının listelerine bir göz atalım. İngilterede kalkınma hareketi (Rostow'a göre; take-off) 1783-1810 arasında başlar. Bu tarihe kadar İngilterede şu şahıslar yetişmiştir:

Napier (1550-1617), Harvey (1578-1657), Newton (1642-1727), Rutherford (1749-1718), Hershel, Davy, Young, Rumford, Dalton, Faraday, Joule, Darwin, gibi dünyaca meşhur ilim adamlarının, kâşiflerin yanında burada zikredilmeyen Gilbert, Cavendish gibi âlimler dahil olmak üzere daha kırk kişi sayılabilir¹. Yine bu tarihlerden çok evvelce yetişmiş olan Bacon, Shakespeare, Milton gibi isimleri ihtiva eden 60 kişilik bir liste vardır. Locke, Hume gibi filozofların yanında da düzinelerle fikir adamlarından bahis bile edilmiyor.

Aynı şekilde, sanayileşmesinin başlangıcı olan 1830-60 tarihlerinden önce Fransada yetişmiş olan ilim, teknik ve fikir adamlarının, sanatkârların teşkil edeceği listeye de yüzlerce isim koymak mümkündür. Biz bunlardan ancak memleketimizde tanınanlardan beş on isim zikretmekle yetineceğiz. Descartes (1596-56) Fermat, Pascal, Lavoisier, Lagrange, Laplace, Lamarck, D'Alamber, Gay-Lussac, Ampere, Carnot gibi ilim adamlarının yanında Rabelais, Ronsard, Montaigne, Corneille, La Fontaine, Molière, Bossuet, Boileau, Racine, Fenelon, Montesquieu, Voltaire, Buffon, Rousseau, Diderot zikr edilebilir. Bütün bu sanat ve fikir adamları 19 uncu asırdan önce yetişmiş ve cemiyetin, belki de Avrupanın fikir gelişmesinde birinci derecede rol oynamıştır.

Almanya'ya gelince, bu memleketin de sanayileşmeye başlaması yine Rostow'a göre 1850-73 tarihleri arasındaki devreye rastlar. Bu memlekette de Kopernik, Kepler ve Leibnitz'den başlayıp Kant, Goethe, Beet-

1) Bk. A. L. Kroeber : Configuration of Culture Growth. University of California Press.

hoven'i içine almak üzere meydana getireceğimiz bir liste insanın gözünü karartabilir.

Garp medeniyetinin gelişmesinde bilhassa Rönesansdan sonra oynadığı rol bakımından İtalya'yı bir tarafa bırakmak mümkün olamayacağı gibi İsviçre, Belçika, Hollanda gibi küçük memleketlerin bu husustaki büyük payları da ihmâl edilemez.

Şu halde bu izablardan da anlaşıldığı veçhile Garp memleketlerinde sanayileşmeden evvel ilim bakımından mücehhez, teknik yenilikler meydana getirebilecek, bunları kabul edebilecek fikren hazır bir kadro ve bir cemiyet vardır. Sonradan Batı medeniyetine iltihak eden veya modernleşmiş cemiyetlerin gelişme tarzları da incelendiği zaman (meselâ Japonya Rusya, Çin vesaire gibi) onların da her şeyden evvel böyle bir kadroyu yetiştirmek lüzumunu hissettikleri görülür.

Nitekim Çinliler son 10 yıl zarfında diğer bir çok sahalarda olduğu gibi yalnız jeolojide 23 bin ilim adamı yetiştirmişlerdir. Rusya'da da ilim ve teknik sahasında yetiştirilmiş birinci sınıf mütehasısların sayısı 1970 yılında iki milyonu bulacaktır. Bugün İsrail kalkınmasını buna borçlu olduğu gibi, Almanya da ikinci defa bu sayede kalkınabilmiştir. Bizden başka her geri kalmış memleket bu hakikati kavramıştır. Kalkınmanın ancak bu şarta bağlı olarak gerçekleşeceğini anhyarak hazırlanmaktadır. Nitekim Pakistan'ın ikinci Beş Yıllık Kalkınma plânının başında şu cümleler yer almıştır: "Dünyanın hiç bir yerinde bir memleket gösterilemez ki, birinci sınıf ilim ve teknik adamlarından, ilim zihniyetiyle mücehhez idarecilerden, müteşebbis iş adamlarından teşekkül etmiş bir kadroya sahip olmadan kalkınmış olsun. Yine dünyanın hiç bir yerinde bir memleket gösterilemez ki, böyle bir kadroya sahip olduğu halde kalkınmamış olsun."

İşte Türkiyenin felâketi asırlardan beri böyle bir kadroya sahip olmadan kalkınmaya yeltenmesindedir. Çünkü Türkiye ampirik veya âmiyane dediğimiz geleneğe dayanan bilgi ve tecrübeler sisteminden sıyrılmış, fakat hakiki ilim seviyesine de ulaşamıyarak yolun ortasında kalmıştır. Bocalamaların sebebi budur. Onun için eğer bugün Türkiyede az da olsa bir kalkınma vukua geliyorsa bu tamamiyle halkın sayesinde, onun gayret ve himmetiyle, onun insiyatifi, onun çabalamaları ile oluyor. Halk hakiki münevverin rehberliğinden mahrumdur. Türkiyede münevver kalkınma işine karıştığı zaman kalkınmayı süratlendireceği yerde güçleştirmekte ve geciktirmektedir.

Görülüyor ki kalkınmanın kendine has, siyasi veya iktisadi rejimlerden müstakil şartları vardır. Bunları yerine getirmek suretiyle herhangi bir rejim altında kalkınmak mümkündür. Tarih bunu gösterdiği gibi hali hazır da bunu göstermektedir.

IV. — İKTİSATÇILARIN İHMALİ

İktisatçılar kalkınma hususunda diğer bir çok faktörler üzerinde lüzumlu veya lüzumsuz ısrarla durdukları halde bu faktörü, yani kalkınmada ilim ve teknik mütehassıslarından teşekkül etmiş bir kadroyu, bu münasebetle insan unsurunu yakın zamanlara kadar layıkıyla kıymetlendirememişlerdir. Bunaun sebebi, yukarıda da kısaca belirtildiği gibi, Avrupa'nın bu faktörü tedricî bir şekilde gerçekleştirmiş olmasıdır. Hakikatte Garp dünyası bu faktöre asırlar boyunca, beş-altı yüzyılda, bir insanın ana dilini öğrenmesi şeklinde, bu öğrenmenin şuuruna varmadan kavuşmuştur. İnsan ancak yabancı bir dil öğrenmeğe kalktığı zaman nasıl dil öğrenmenin şuuruna varabiliyorsa, ananevî cemiyetler de ananevî bir bilgi sisteminden ilmi bilgiye geçiş demek olan kalkınmayı kısa zamanda gerçekleştirmek istedikleri takdirde bu faktörün ehemmiyetini idrak etmektedirler. Yoksa Garp memleketlerinde, hattâ bizde olduğu gibi bu faktörün gerçekleşmesi zamana bırakıldığı takdirde ortada artık bu bakımdan bir mesele kalmıyor. Hakikatte bizim kalkınma maksadıyla kısa bir zamanda muasır medeniyet seviyesine ulaşma sloganları, ve bununla ilgili bir çok sathî, şekli tedbirler almamıza rağmen memlekette hakiki ilim müesseseleri kurma, ilim ve teknik mütehassısları yetiştirme bakımından ciddi, köklü hiç bir teşebbüste bulunmadığımız açıkça görülüyor.

Şu halde kalkınmayı ananevî bir cemiyet şeklinden modern bir cemiyet haline geçiş olarak kabul ettiğimize, bunun da her nevi ihtisasa dayanan faaliyetleri yüksek bir seviyede یرa edecek bir kadroya bağlı olduğuna göre bütün mesele bu mütehassısları yetiştirmekten ibaret kalıyor. Binaenaleyh geri kalmış bir memleket veya tradisyonel bir cemiyet bu kadroyu ne kadar kısa bir zamanda, gerek miktar gerek kalite itibarıyla ne kadar tesirli bir şekilde yetiştirmeye muvaffak olursa intikâl devri o nisbette kısaltılmış olur. Yukarıda da belirtildiği veçhile Avrupa'da bu intikâl devri kendi haline bırakıldığı, bu hususlara şuurlu, iradi tedbirler alınmadığı, veya düşünülmediği için bir tekâmül prosesi halinde asırlar sürmüştür. Nitekim, Türkiye'le de bütün cehitlere, arzu ve çabalamalara rağmen doğru bir teşhis konulamaması, isabetli lüzumlu tedbirler alınmaması yüzünden intikâl devri iki asır kadar uzamıştır. Bu zarurî kadro yetişinceye ka-

dar da uzayacaktır. Bu itibarla tradisyonel bir cemiyetin modern bir cemiyet haline gelebilmesi için zarurî olan bu kadroyu dışarıdan tayin edileceğini veya içerde yetiştirecek müesseseleri yakın bir zamanda tamamlıyacağımızı kabul ettiğimiz takdirde ancak bizim için umumî bir kalkınma gibi köy kalkınması da tahakkuk edecektir.

Kalkınma hakkında bu umumî mütalalardan, izahlardan sonra köy kalkınması meselesine döndüğümüz takdirde, köyün de aynı paralelde ele alınması icab ettiğini görürüz. Köy kalkınması da tıpkı şehir veya bütün memleketin kalkınması gibi ananevî bir cemiyet nizamından çıkıp modern bir cemiyet nizamına geçişten başka bir şey değildir. Hakikatte eğer köy kalkınmasından birçoklarımızın anladığı gibi sadece muayyen bazı âmmehizmetlerinin, meselâ suyun, elektriğin, okulun köye girmesini anlamıyorsa, kalkınmayı bunlardan ibaret sanmıyorsa.

Gerçekte köy amiyane bilgi nizamı içinde bütün imkânlarını sonuna kadar kullanmış, kurutmuş bir vaziyettedir. Teknik vasıtaları ananevî bilginin son haddine varmıştır. Binaenaleyh aynı istikamette bir gelişme beklenemez. Aynı şekilde toprağı işleme tarzında da verimli bir neticeye ulaşılması mümkün değildir. Toprak beslenmeden işlene işlene son derece fakirleşmiştir. Binaenaleyh köyü varmış olduğu bu ölü noktadan ancak dışarıdan uzanacak eller kurtarabilir. Çünkü köyde istihsali arttırmadan, köyü maddî refaha kavuşturmadan bir köy kalkınması bahis mevzuu olmaz. Köyde istihsalin artırılması ise ancak ve ancak köye ilmi bilginin, teknik maharet ve teknik vasıtalarının girmesine bağlıdır. Bütün bunlar ancak şehirlerde kurulacak ilim ve teknik müesseselerinden ve buralarda yetişecek olanların arasından temin edilebilir. Bu tesisleri köyde kırmak, buralardan çıkacak olanları köyde yetiştirmek mümkün değildir. Her köyde orta dereceli bir teknik veya meslek okulu, hattâ şimdilik bir ilkokul açmak, bir tamirhane, bir imalâthane yedek parça satan bir mağaza, bir hastahane, bir sinema ve tiyatro hulâsa medenî bir insanın ihtiyaçlarını karşılayacak müesseseler, tesisler meydana getirmek imkânsızdır. Zaten Dünyanın hiç bir memleketinde bütün bu tesisler köyde yoktur. Fakat her medenî memlekette bir köy veya köylü, büyük zahmetlere katlanmadan, çok vakit ve para kaybetmeden bütün medenî ihtiyaçlarını kısa zamanda tatmin etmek imkânlarına sahiptir. Binaenaleyh biz de köyü kalkındırmak istediğimiz zaman bu noktayı gözönünde tutmak mecburiyetindeyiz. Buna göre köyü kalkındırma gayesiyle girişilecek faaliyetlerin şu iki hedefe doğru yönelmesi gerekmektedir.

1 — Köyde istihsali arttırmağa matuf faaliyet ve teşebbüsler.

2 --- Köylünün, tıpkı bir şehirlî gibi bütün medenî ihtiyaçlarını karşılayacak vasıta ve tesisleri onun kolayca erişebileceği bir mahalde kurmak.

V. — KÖYÜN İSTİHSALİNİ ARTTIRMAK

Köyde istihsalı arttırmak gayesiyle girişilecek teşebbüs ve faaliyetlerin nelerden ibaret olduğunu hiç şüphesiz biz köylüden öğrenemeyiz. Eğer köylü bunları bilse idi, zaten bu hale düşmezdi. Yukarıda da belirtildiği vechile o bu hususta imkânlarının ve bilgisinin son haddine varmıştır. Onun için bu hususta bize ancak ilim rehberlik edebilir. Hakikatte diğer medenî memleketlerde olduğu gibi bizde de ancak ilim köylüyü bu ölü noktasından kurtaracak, bu çıkmazdan çıkaracaktır. Bundan takriben bir asır evvel Amerikada köydeki vaziyet bizdekinden farklı değildi. 1850'de Amerika'da bir ziraat sahasında çalışan 7 kişi ancak 8 kişiyi besleyebilecek bir istihsalde bulunabiliyordu. Fakat modern ilim ve tekniğin ziraate tatbiki neticesinde bugün bir işçi yirmi kişiye yetecek kadar istihsal yapabilmektedir.

Şu halde her şeyden evvel köyün ilmî bir şekilde etüdüne ihtiyaç vardır. Bunu da hiç şüphesiz ancak bir ilim heyeti yapabilir. Bu ilim heyeti köydeki faaliyetlere göre, ziraatçilerden, hayvan, meyve ve sebze yetiştirme hususunda ilmî ihtisası olanlardan teşekkül etmelidir. Bunun yanında köydeki yaşayış tarzını modern hayat icaplarına uyacak şekilde tanzim edecek ikinci bir ilim heyetine ihtiyaç olacaktır. Bu heyette de mimar veya mühendisler, sosyologlar ve sosyal antropoloji mütehassısları bulunacaktır. Bunlardan mimar veya mühendisler, köye elverişli bina bünyelerini, bunların malzemelerini, inşa tarzlarını tesbit edeceklerdir. Sosyoloji veya sosyal antropoloji mensupları da köyde vukua gelecek değişimleri daima bir müşahade ve kontrol altında bulundurarak köylüye rehberlik edeceklerdir.

Ancak bu ilim heyetlerinin yapacakları araştırmalardan sonra her muntıkaya göre, köye hangi bilgilerin, hangi teknik maharet ve vasıtaların hangi yoldan ve nasıl götürülebileceği, bu hususta kimlerin rehber olarak yetiştirilebileceği tesbit ve tayin edilebilir. Yoksa başka memleketlerden alınmış mücerred şemaları, toplum kalkınması namı altında körü körüne kopya ve taklid etmekle köy kalkındırılmaz.

VI. — KÜLTÜR VE TEKNİK MERKEZLERİ

Köyün iktisadî kalkınması yanında içtimai ve kültür bakımından da gelişmesini temin etmek, bütün medenî vasıta ve nimetlerden bir şehirlî

gibi kolayca faydalanabilmesini mümkün kılmak maksadıyla her türlü medenî tesisleri iltiva eden kültür ve teknik merkezlerine ihtiyaç vardır. Hakikatte bütün medenî memleketlerde ziraî sahalarındaki gelişmenin bu istikamette olduğu görülmektedir. Bir ziraat mmtkasının inkişaf edebileceği için muhakkak o sahanın merkezinde hem pazar vazifesini görebilecek hem de ziraatçının maddî ve manevî ihtiyaçlarını tatminine yarayacak medenî bir şehir veya kasabanın meydana gelmesi icap etmektedir. Binaenaleyh gelişmeye muvazi veya onun bir neticesi olarak meydana gelecek bu nevi bir kültür ve teknik merkezinin kurulmasını taçil etmek, onu plânlamakla, o mmtkasının süratle inkişaf ettirileceği şüphesizdir. İşte bu maksatla şimdilik her otuz veya kırk köyün merkezinde bir kültür, teknik ve sanayi merkezinin kurulması düşünülecektir. Bunlar takriben bugünkü kasabaların birinde ve sayıları 1000 civarında olacaktır. Her sene bunlardan 100 tanesini ele alarak ve her birisine 100 milyon olmak üzere 1 Milyar Lira harcamak suretiyle 10 yılda bu merkezleri tamamlamak mümkündür.

Bu merkezlerde bulunacak teknik ve kültürel müesseseler şunlardır:

1 — Köylünün işine yarayacak her nevi teknik malzeme ve vasıtaları satan bir satış deposu.

2 — Köylünün kullanacağı her nevi âlet ve vasıtaları tamir edebilecek bir atölye veya tamirhane.

3 — Mahallî toprak veya hayvan mahsullerini kıymetlendirecek bir imalâthane veya küçük bir fabrika.

4 — İlk okuldan mezun olanları istidat ve kabiliyetlerine göre yetiştirmek üzere ortaokul seviyesinde muhtelif teknik ve meslek kollarını ihtiva eden bir politeknik kurulur. Bu politeknik okulu yukarıda zikredilen imalâthane ve tamirhane tesislerinden faydalanmalıdır.

5 — İctimai ve kültürel faaliyetlere sahne olacak büyük bir salon ve kütüphane ihtiva edecek bir halk evi yapılacaktır. Burada gençlere ve unuma faydalı filimler gösterileceği gibi tiyatro, her nevi toplantı ve konferanslar için de kullanılabilir.

6 — Mmtkasının sağlık ihtiyaçlarını karşılayacak küçük bir hastahane tesis edilecektir.

7 — Bu kültür, teknik ve sanayi merkezinin civarında kurulacak sınırlı bir orman, hem memleketin orman ihtiyacını hem de vatandaşa ağaç

sevgisini aşlamak bakımından çok mühimdir. Burasını aynı zamanda bir mesire yeri teşkil etmesine gayret edilmelidir².

TALİ MERKEZLER

Bu kültür, teknik ve sanayi merkezlerine muvazi olmak üzere onunla aynı zamanda tali ziraî merkezler kurulacaktır. Bunlar beher on köyün merkezî olan birinde altı sınıflı bir yatılı bölge okulu, basit yedek parçaları bulunduran bir tamirhane, tohum selektörleri, ziraî mücadele ekip-leri ve bir de dispanser ihtiva eden ziraî merkezlerdir.

Bu merkezler köylünün âcil vakalarda ta kasabaya kadar gitmesine lüzum kalmadan en mühim ihtiyaçlarını karşılamağa yarıyacak, vakit kaybetmesini önliyecektir.

Bölge okulları her köyde muhtelif sebeplerden dolayı açılması mümkün olmayan okul ihtiyacını karşılayacak, hem bina hem de öğretmen kalitesinden fedakârlık yapılmadan tasarrufu temin edecektir. Böylece her köy, dolayısıyla okula kavuşmuş olacaktır. Mektep binasından ve öğretmenlerden temin edilecek tasarruflar ve ailelerden elde edilecek aynı yardımlarla bu yatılı okulların masraflarının mühim bir kısmını karşılamak mümkün olacaktır. Yeter ki şimdi kurulanlar gibi lükse kaçılmamış olsun. Burada tavsiye edilen okul binaları bir veya iki milyon liraya çıkabilir. Halbuki şimdiye kadar kurulmuş olanlar 15 ila 20 milyon arasında bir paraya mal olmaktadır. Mevcut bölge okulları bize mahsus israf ve lüksün şaheser birer misâlini teşkil ediyor. Bu itibarla elan yapılmakta olan beher bölge okuluna mukabil bizim tavsiye ettiğimiz tarzda en az on tane inşa etmek mümkündür.

Bu bölge okullarının altı sınıflı olmasının iki mühim faydası vardır. Bunlardan birisi buradan mezun olanların poli--teknik meslek okuluna girmelerini ve devamlarını mümkün kılacak bir yaşa gelmiş olmaları, diğeri de bu okula giremeyenlerin de muhafaza edebilecekleri bir bilgiye sahip olmalarıdır. Bundan başka biz bütün ilkokulların aynı ihtiyaçlar altında er geç altı sınıfa çıkarılacağı kanaatindeyiz. Liselerin seviyesinin yükseltilebilmesi için de buna zaruret vardır.

2) Bu hususta daha fazla malumat almak isteyenler muharririn şu eserlerine müracaat edebilirler :

- a) Garphlaşmanın Neresindeyiz? Babıâli Yayınevi 1961, İkinci Baskı.
- b) Toprak Reformu ve Köy Kalkınması, Bedir Yayınevi, 1964.

Bu yatılı bölge okullarında muhakkak bir doktor bulundurulacağına göre onun nezareti altında umuma mahsus bir dispanser açmak mümkün olacaktır. Diğer tesisleri ise Ziraat Vekâleti kolayca temin edebilir.

Türkiyede mutad düşünce tarzından kendilerini kurtaramıyan ve mevcut teşkilât içinde beyhude yere sarf edilen milyonlar hatta milyarlardan habersiz olanlar bu projenin malî portesi üzerinde ısrarla duracaklardır. Bunlara, köy ve köy cemaatini kalkındırmak gayesiyle kurulmuş olan Köy İşleri Bakanlığıyla, İmar ve İskân Bakanlıklarının hiç bir ilmî ihtisas ve tecrübenin rehberlik etmediği, sadece dosyalar doldurmağa yarayan ve milyarlarca mal olan faaliyetlerini tetkik etmelerini tavsiye ederiz. Bu Bakanlıkların lâğvıyla elde edilecek paralarla diğer Bakanlıkların meselâ Eğitim, Ziraat ve Sağlık Bakanlıklarının tahsisatları birleştirilerek koordine bir tarzda sarf edildikleri takdirde bu proje için lüzumlu paradan daha büyük bir miktar temin edilmiş olacaktır.

NOT :

Değerli meslektaşımız Prof. M. Turhan'ın konuşmasını dinleyenler arasında İktisat Fakültesi son sınıf talebesinden Haydar Cengiz uzun bir sül soruşmuş, konuşucu da cevaplandırmıştır.

Sül — Diyorsunuz ki “15-20 köyü bir merkez de tophyalım, herkes eradan örnek alsın.” Bendeniz de Köylünün kulağı gözündedir, köylüye görmediği bir yeniliği kabul ettiremezsiniz diyorum. Meselâ Devlet üretme çiftliklerinin gayeleri tahakkuk etmiş sayılmaz. Bu çiftliklerin gayeleri buldukları havalıye faydalı olmak, örnek olmaktır.

Saray Önü (Konya) - Konuklar Çiftliği'nde bunlardan bir tanesidir. O mıntıkadaki bazı köylerin yolu çiftliğin tam ortasından geçtiği halde. Maalesef o köy çiftlikten en ufak bir yeniliği köylerine götürmemiştir. (Bölgemiz için bahsediyorum, bilmem umumî mi?) Köylü çok pasiftir. Memurla temas etmekten çekinir ve adeta korkar.

İkinci bir misal. Pancar Türkiyeye girdiğinden bu yana kimyevî gübrede girdi. İlk zamanlar köylüye gübreyi zorla veren Pancar Dairesi bugün halka gübre yetiştiremiyor. Sebabi: köylü ilk defa gübrenin verimini takdir edemedi, lâkin faydasını bilâhare görünce; gübre talebini artırdı.

Netice olarak köye bir yenilik vasıtalı olarak değilde, direk olarak götürülmelidir. Saniyen köylünün ziraat dairesine gelip malumat almaması baklemek hatalıdır ve köylü çekingen olduğundan gelip sormaz. Teknik elemanın köye kendiliğinden gidip köylüyle temas etmesi gerekir. Ne dersiniz?

CEVAP — Köylünün yenileri kabul etme hususundaki davranışlarına dair müşahedeleriniz doğrudur. Ancak 15-20 veya şimdi-lik 20-30 köyün merkezinde kurulacak olan bu kültür, teknik ve sanayi merkezlerinin hedefleri çok çeşitlidir. Muhtelif gayeler göz önünde tutularak teklif edilmektedir. Köyün ziraî ve dolayısıyla iktisadî bakımdan kalkındırılması hedeflerden ancak birisini teşkil eder. Bu hususda merkezlerden beklenen vazife, köylünün zaman bakımından çok sıkışık olduğu bir esnada ihtiyacı olan tamir işini, yedek parça ve bazı ziraî aletlerin teminini fazla emek, vakit ve para sarfetmeden, büyük şehirlere gitmeğe mecbur olmadan kolayca elde etme imkânını ona vermesidir. Ve aynı zamanda ziraî ve iktisadî kalkınmada rehberlik edecek mütehassısları barındırmasıdır. Binaanaleyh bu kültür, teknik ve sanayi merkezlerinin asıl gayesi, bugün Türkiyede mevcut olan köy ve şehir yaşayış tarzları arasındaki derin uçurumu ortadan kaldırmak, köylüye de şehirli gibi yaşama imkânını vermektir. Böylece köylünün yalnız ziraî ve iktisadî bakımdan değil aynı zamanda ictimai ve kültür bakımından da kalkınması düşünülmektedir. Her köyde ancak gelişmiş şehirlerde bulunan tesisleri kurup köylünün hernevi medenî nimetlerden faydalanma imkânını temin edemeyeceğimize göre onu bu nimetlerden mahrum etmemek için başka bir hartzı düşünmek mecburiyetindeyiz. Her köy lüzumlu medenî tesis ve imkânlara sahip olan bu merkezlerle yollarla bağlanacağından bir köylü vatandaş âzami yarım saat zarfında istediğine erişebilecektir. Bundan başka bu merkezler köylerden büyük şehirlere göçü önleyeceği gibi gerek nüfus gerek sanayinin memleketin muayyen bazı mntukalarında kesif bir şekilde toplanmasına ve diğer kısımların geri kalmasına mani olacaktır. Sorduğunuz diğer alaka çekici hususlar hakkında da eğer malûmat almak istiyorsanız şu kitaplarıma müracaat etmeniz gerekmektedir: “Garplılaşmanın Neresindeyiz” ile “Toprak Reformu ve Köy Kalkınması”.